

مقالاتی دربارهٔ
زیباشناسی هنر

ژان ژنه

انتخاب و ترجمه:

مستجاب بویکی

Genet, Jean

- سرشناسه: ژنه، ژان، ۱۹۱۰-۱۹۸۶ م.
- عنوان و نام پدیدآور: مقالاتی دربارهٔ زیبایی‌شناسی ژان ژنه؛ انتخاب و ترجمهٔ مهتاب بلوکی.
- مشخصات نشر: تهران: ققنوس، ۱۳۹۵.
- مشخصات ظاهری: ۱۱۲ ص.
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۸-۲۴۸-۹
- وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
- یادداشت: این کتاب از مقالات مختلف ژان ژنه در کتاب‌های مختلف سال‌های مختلف انتخاب و ترجمه شده است.
- موضوع: هنرمندان
- موضوع: Artists
- موضوع: نقاشان
- موضوع: Painters
- موضوع: زیبایی‌شناسی - مقاله‌ها و خطابه‌ها
- Aesthetics -- Addresses, essays, lectures
- موضوع: هنر - مقاله‌ها و خطابه‌ها
- Art -- Addresses, essays, lectures
- موضوع: نقاشی - مقاله‌ها و خطابه‌ها
- Painting -- Addresses, essays, lectures
- شناسه افزوده: بلوکی، مهتاب، ۱۳۴۴ -، گردآورنده، مترجم
- Bolouki, Mahtab
- رده‌بندی کنگره: ۷۱۳۹۵ / ۹ / ۴۰ / ۴۰
- رده‌بندی دیویی: ۷۰۹ / ۲۲
- شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۳۱۳۴۶۶

این کتاب ترجمه‌ای است از مقالاتی از کتاب‌های
Fragments... Et Autres Textes

Jean Genet

Gallimard, 1990

&

Oeuvres Complètes

Jean Genet

Gallimard, 1979

انتشارات قوین

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری،

شماره ۱۱۱، تلف: ۴۰۸۰۴۰۰۶۶

ویرایش، آماده‌سازی و اسورتنی:

تحریریه انتشارات قوین

* * *

ژان ژنه

زیباشناسی هنر

انتخاب و ترجمه مهتاب بلوکی

چاپ اول

۹۹۰ نسخه

۱۳۹۵

چاپ شمشاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۲۷۸ - ۲۴۸ - ۹

ISBN: 978 - 600 - 278 - 248 - 9

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۷۰۰۰ تومان

فهرست

۱۱	پیشگفتار
۱۵	«کارگاه آلبرتو کومیس»
۵۱	«راز رامبراند»
۶۱	«نامه به لئونور فینی»
۷۳	«ژان کوکتو»
۷۷	«بندباز»
	«از رامبراندی که به مربع‌های کوچک منظم بر ماس به فاضلاب ریخته شد،
۹۵	چه باقی ماند...»

پیشگفتار

مجموعهٔ آثار رکن الدین از نوشته‌های نظری ژان ژنه است که به لحاظ نوع متن، مضمون و سبک نوشتاری دارای تنوع خاصی است.

«زیباشناسی هنر» چهارمین اثر نظری مهم ژنه را در بر می‌گیرد، که در دههٔ ۵۰ میلادی نگاشته شده است.

«کارگاه آلبرتو جاکومتی»، «راز رابریو»، «نامه به لئونور فینی» و «ژان کوکتو»، هر چهار متن، بین سال‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۵۸ به چاپ رسیده‌اند. ژنه پس از آزادی از زندان و حتی پیش از آن با محافل روشنفکری و هنری فرانسه سال‌های پس از جنگ جهانی دوم در ارتباط بود. ژید، سارتر و کوکتو از نویسندگانی بودند که در آن زمان در نامه‌ای به رئیس‌جمهور وقت فرانسه مصرحاً خواستار حکم حبس ابد وی شدند. به همین علت، نوشته‌های نظری ژنه نزدیکی خرد با محافل روشنفکری و هنری آن دوره همواره حفظ کرده است.

در متن «ژان کوکتو»، ژنه به روش همیشگی خود، در حین نقد فشردهٔ آثار ادبی و هنری او، تصویر قهرمان‌گونهٔ وی در آن سال‌ها را می‌شکند. کوکتو در نظر ژنه نابغه، افسونگر یا هنرمندی با انواع استعدادهاى برجستهٔ ادبی و هنری نیست، کوکتو انعکاسی است از قهرمانی برتر، از افسونی قوی‌تر از خود کوکتو که او را مجذوب کرده است.

نقد ژنه در «نامه به لئونور فینی» سخت‌تر می‌شود تا جایی که حتی می‌توان آن را توهین‌آمیز تلقی کرد. لئونور فینی، از هنرمندان مطرح آن دوره، نه‌تنها در حوزه نقاشی بلکه در مجسمه‌سازی، طراحی لباس و صحنه فعال بود. ژنه تأثیرپذیری لئونور فینی از نقاشان سوررئالیست و نئوامپرسیونیست را در این متن آن‌چنان توصیف می‌کند که گویی حس بویایی‌ای که با توده‌های گازی تابلوهای فینی فعال می‌شود از ورای نقد ژنه نیز حس می‌شود.

خواه ژنه به آثار رامبراند باز هم عجیب‌تر و نامتعارف‌تر از برداشت او از آثار کوکون یا لئونور فینی است. ژنه در آثار اولیه رامبراند تأکیدی بر شکوه و جلال در به تصویر کشیدن واقعیت مشاهده می‌کند: تمامی تزیینات یک فرش، یک پارچه، یک لباس، حتی اگر مندرس باشد، در تابلوهای وی منعکس است. در آن دوره رامبراند مردی بود ثروتمند که با تمامی اقشار بازرگان و تاجر آن زمان همدان داشت.

به نظر ژنه، رامبراند رفته‌رفته حس مدلهایش را یکسان می‌بیند و به همین علت توجه او به زرق و برق ظاهری کم‌کم به ظاهر حقیرترین افراد و اجسام منتقل می‌شود. این فرایند را ژنه در مورد رامبراند این‌گونه جمع‌بندی می‌کند که او نه‌تنها با نقاشی‌هایش متحول شده بلکه خلق آن آثار تغییر بنیادینی در جهان‌بینی او ایجاد کرده است.

آخرین متنی که به لحاظ تاریخ انتشار (۱۹۵۸) در این گروه قرار گرفته نقدی است روایت‌گونه از کارگاه و آثار جاکومتی، و خاطرات ژنه از او.

می‌توان گفت که ژنه شیفته جاکومتی بود، نه‌تنها شیفته آثارش بلکه شیفته شخصیت او. توصیف‌های کوتاه او از کارگاه هنرمند، از عینک شکسته او، از برخوردش با فردی عامی در یک کافه در خلال نقد هنری مجسمه‌های جاکومتی همه حاکی از کشف نگاهی است که می‌کوشد اشیا و اشخاص را در بی‌پیرایه‌ترین شکل آن‌ها بازنمایی کند. ژنه در آثار رامبراند و جاکومتی فرایندی مشابه را تشخیص می‌دهد: فرو ریختن ظواهر برای بازنمایی خلوص دنیای پیرامون.

«بندباز» در سال ۱۹۵۸ به چاپ رسید و به احتمال قوی، محصول دوره‌ای است که ژنه می‌خواست از عبدالله، دوست صمیمی‌اش، یک بندباز بسازد. اما این متن فراسوی تصویر بندباز، یک هنرمند را ترسیم می‌کند، هنرمندی که برای رسیدن به اوج هنر خویش باید مخاطب را فراموش کند، صرفاً خود و تصویر خویش را ببیند و در نوعی خودشیفتگی به هنر خویش دست یابد. «از رامبراندی که به مربع‌های کوچک منظم بریده و به فاضلاب ریخته شد، به باقی ماند...» (۱۹۶۷) نیز متنی است بسیار مهم که در دو ستون موازی پیش می‌رود؛ یکی از آن‌ها نقدی است بر آثار رامبراند - جایی که نگاه ژنه مادی‌نگری را آشف می‌کند - و دیگری روایت تلاقی ساده‌ای است در یک واگن در بهشت قطار که آن را روایتی از ملاقات با یک سایه می‌توان نامید. در این اثر نیز ژنه همان دیدگاه پیشین خویش را فراتر می‌برد و به این باور می‌رسد که همه انسان‌ها از کاسی از دیگری را در خود دارند.

نوشته‌های ژنه در حوزه زیبایی‌شناسی و هستی‌شناسی گویای نوآوری افکار اوست. ژنه شاید از نوادر نویسندگان دهه ۱۹۵۰ تا ۱۹۸۰ باشد که تا این اندازه در خصوص «ظواهری» که خصوصیت واقعی هرچیز را می‌پوشانند یا گم می‌کنند، اندیشیده یا نگاشته باشد.

پیچیدگی نوشته‌های او به لحاظ مفهومی بیش از آن‌که آرایه‌ای روشنفکرانه باشد، نشان‌دهنده این نکته است که او بسیار تر از زمان خود اندیشیده و توانسته است آن‌ها را در قالب ادبیات و نمایش بیان کند.